

UTRIKESUTSKOTTETS BETÄNKANDE 19/2004 rd

Berättelse av Finlands delegation i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa om verksamheten i OSSE:s parlamentariska församling 2003

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 14 maj 2004 berättelsen av Finlands delegation i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa om verksamheten i OSSE:s parlamentariska församling 2003 (B 5/2004 rd) till utrikesutskottet för beredning.

- ordförande, riksdagsledamot Ilkka Kanerva, Finlands delegation i OSSE:s parlamentariska församling
- sekreterare Gunilla Carlander, Finlands delegation i OSSE:s parlamentariska församling.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av utrikesministeriet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Det pågår en aktiv debatt om behandlingen av säkerhetsfrågor inom det multilaterala samarbetet. Även inom OSSE:s parlamentariska församling var huvudtemat under redogörelseåret organisationens ställning och uppgift i det förändrade säkerhetsläget. Enligt uppgift utsätts förutsättningarna för organisationens verksamhet för hårt tryck, och dess verksamhet har delvis ifrågasatts. Arbetet inom organisationen, som bygger på konsensusbeslut, kan inte framskrida utan att de deltagande staterna är samarbetsvilliga. Den viktigaste enskilda faktorn är fortfarande samarbetsrelationen mellan Förenta staterna och Ryssland. Kampen mot terrorismen har intensifierat samarbetet, men det förekommer divergerande åsikter i fråga om övervakningen av ut-

vecklingen i f.d. Sovjetunionen, särskilt mellan Ryssland och västländerna.

Ryssland anser att OSSE riktar alltför stor uppmärksamhet på utvecklingen i länderna i f.d. Sovjetunionen. Enligt berättelsen har OSSE:s operativa verksamhet de facto koncentrerats till de ställen där det förekommer konflikter eller risk för konflikt. Enligt uppgift försöker Ryssland uppnå att OSSE inte längre ska behandla mänsklig säkerhet, som i stället ska skötas av Europarådet. Ryssland har dessutom föreslagit att fältarbetet — såsom valövervakning — ska minskas. Utskottet erinrar om att det uttryckligen var OSSE:s verksamhet som var utgångspunkten för att en mångsidig och omfattande säkerhetsuppfattning fick ett innehåll. De tre "korgarna" (politiskt-militära frågor, mänskliga rätt-

tigheter och demokrati samt ekonomi och miljö) på ESK-toppmötet i Helsingfors var på sin tid ett konkret uttryck för detta. Utskottet anser att en omfattande verksamhet ska vara kännetecknande för OSSE även i framtiden. OSSE är den största regionala säkerhetsorganisationen, och bland dess 55 medlemsstater finns dels europeiska stater, dels Förenta staterna, Kanada och länderna i Centralasien. Bland medlemsstaterna finns — även efter det att Nato, EU och Europarådet utvidgats — flera länder som inte är med i några andra euroatlantiska organisationer. Utskottet påpekar att de europeiska säkerhetsfrågorna genom OSSE också förankras i Förenta staterna och att OSSE fyller en viktig funktion när det gäller rättsstatsutvecklingen. Enligt uppgift håller den demokratiska utvecklingen på att stagnera i OSSE:s östområde, vilket visar hur viktig denna del av organisationens verksamhet är även i fortsättningen. Utskottet anser att OSSE:s parlamentariska församling är ett viktigt internationellt säkerhetspolitiskt debattforum. Under 2003 fungerade Bruce George (Storbritannien) som församlingens president för andra året i rad och ledamot Kimmo Kiljunen var en av församlingens vicepresidenter.

OSSE har kommit att bli en central valobservatör, och valövervakning är verksamhet som faller sig naturligt för en parlamentariker. Utrikesutskottet betänkande om den parlamentariska församlingens verksamhet 2001 (UtUB 19/2002 rd) innehåller en mer omfattande behandling av frågor som gäller valövervakning. Utskottet betonade då att valövervakning bör vara välplanerat och systematiskt och dessutom vikten av övervakning före valen. Ett bra exempel på att det behövs övervakning är att presidentvalet i Ukraina kommer att ordnas på nytt i december 2004. Utskottet anser att det kunde finnas orsak att överväga att utvidga övervakningen så att den i någon form omfattar alla OSSE-länder, om man vill öka övervakningens acceptabilitet och trovärdighet. Övervakningen av presidentvalet i Förenta staterna i november 2004 var därför välkommen.

Under redogörelseåret skickade OSSE valobservatörer till parlamentsvalet i Armenien,

Georgien, Serbien och Ryssland samt till presidentvalet i Azerbajdzjan. Även övervakningen pekar på att demokratisituationen i Kaukasien är dålig. Den mest omfattande operationen var övervakningen av valet till den ryska duman. Från Finland deltog ledamöterna Neittaanmäki och Lax. I OSSE:s rapport påpekas bl.a. att valet inte följde standarden för fria demokratiska val och dessutom ifrågasattes Rysslands vilja att utvecklas i riktning mot en europeisk demokrati. Det är viktigt att den parlamentariska församlingen arbetar långsiktigt i OSSE-medlemsstater som är instabila i fråga om demokratisk utveckling, såsom Vitryssland och Moldavien. Moldaviens rättsliga status har ännu inte fastställts och alla OSSE-toppmötets beslut från 1999 om tillbakadragning av ryska truppavdelningar från Transnistrien har ännu inte genomförts. Utskottet uttrycker sitt stöd för OSSE:s Moldaviearbetsgrupp, som inledde sitt arbete 2000 under ledning av riksdagsledamot Kimmo Kiljunen. Arbetsgruppen försöker bidra till en lösning på det låsta krisläget, som pågått i flera år. Utskottet stöder organisationens verksamhet också när det gäller bekämpning av människohandel och främjande av jämställdhetsfrågor. I detta avseende var ledamot Paula Kokkonens rapport om jämställdhetssituationen i OSSE ett stort framsteg.

Utskottet har också studerat OSSE:s och Europarådets samarbete och arbetsfördelning. Efter det att Europarådet utvidgades till Östeuropa efter mitten av 1990-talet och blev aktivare när det gäller konfliktförebyggande och civil krishantering fanns det möjligheter till nya samverkans effekter, men också risk för dubbelarbete. Utskottet pekar på att det inbördes beroendeförhållandet mellan olika verksamheter och hotbilder ökar och anser därför att det är viktigt att organisationernas arbetsuppgifter inte genast begränsas till vissa specialområden. Enligt uppgift kännetecknas samarbetet och arbetsfördelningen mellan organisationerna numera av pragmatik och närhet. De bygger på jämlikhet mellan organisationerna och på principen att båda organisationerna koncentrerar sig på det de är bäst på. Utskottet betonar effektivisering av samar-

betet och samordningen, och vidare välkomnar utskottet den ständiga samordningsgrupp för utveckling av samarbetet som inrättades 2004 på Norges och Bulgariens initiativ.

OSSE:s parlamentariska församling har velat bidra aktivt till debatten om de nya utmaningarna inom säkerhetspolitiken. Enligt föreliggande berättelse är församlingens påverkningsmöjligheter i stor utsträckning beroende av hur väl samarbetet mellan OSSE:s institutioner fungerar. Utskottet har redan tidigare efterlyst bättre samarbete mellan de parlamentariska delegationerna och riksdagen. Utskottet föreslår en intensifiering av regeringens och OSSE-delegationens gemensamma dialog med utskottet inför

politiskt viktiga möten. Detta i syfte att förbättra det praktiska samarbetet och garantera rättidig information.

Förslag till beslut

Utrikesutskottet föreslår

att riksdagen godkänner berättelsen och

att detta betänkande sänds till Finlands delegation i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och till regeringen för kännedom.

Helsingfors den 8 december 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Liisa Jaakonsaari /sd
medl. Jouni Backman /sd
Eva Biaudet /sv
Antero Kekkonen /sd
Kimmo Kiljunen /sd
Katri Komi /cent
Eero Lankia /cent

Suvi Lindén /saml
Petri Neittaanmäki /cent
Kalevi Olin /sd
Aila Paloniemi /cent
Maija Perho /saml
Ben Zyskiewicz /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Raili Lahnalampi.